

О. І. Рукавішнікова, ФДБОЗ ВПО «Далекосхідний державний гуманітарний університет» (м. Хабаровськ, Хабаровський край, Російська федерація)

ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ АУДІЮВАННЯ У НАВЧАННІ ДВОСТОРОННЬОГО ПОСЛІДОВНОГО ПЕРЕКЛАДУ В ПАРІ МОВ КИТАЙСЬКА – РОСІЙСЬКА

Рукавішнікова О. І.

Особливості використання аудіювання у навчанні двостороннього послідовного перекладу в парі мов китайська – російська

Подана стаття висвітлює специфіку викладання аудіювання в курсі дисципліни «Практичний курс перекладу першої іноземної мови (китайська мова)» за напрямом підготовки бакалаврат 022900 (031202.65) «Переклад і перекладознавство» (китайська мова) з метою навчання двостороннього послідовного перекладу.

У роботі описано нові підходи і методи, пов'язані зі створенням максимально реалістичних умов для виконання професійної діяльності майбутнього перекладача та використанням сучасних технологій. Детально розглянуто як самі аудіовізуальні засоби навчання, що розраховані на зорове, слухове та зорово-слухове сприйняття інформації на мові оригіналу, а також перекодировку і ретрансляцію на мову перекладу, так і необхідна для успішного навчання система вправ, що включає в себе типи вправ, їх розташування, кількість, форму і місце виконання.

Ключові слова: аудіювання, бакалаврат, практичний курс перекладу, двосторонній послідовний переклад, китайська мова, російська мова, аудіовізуальні засоби навчання, система вправ.

Рукавишнікова О.И.

Особенности использования аудирования в обучении двустороннему последовательному переводу в паре языков китайский – русский

Данная статья освещает специфику преподавания аудирования в курсе дисциплины «Практический курс перевода первого иностранного языка (китайский язык)» по направлению подготовки бакалавриат 022900 (031202.65) «Перевод и переводоведение» (китайский язык) с целью обучения двустороннему последовательному переводу.

В работе описаны новые подходы и методы, связанные с созданием максимально реалистичных условий для выполнения профессиональной деятельности будущего переводчика и использованием современных

технологій. Подробно рассмотрены как сами аудиовизуальные средства обучения, рассчитанные на зрительное, слуховое и зрительно-слуховое восприятие представляемой информации на языке оригинала, а так же следующие за ней перекодировку и ретрансляцию на язык перевода, так и необходимая для успешного обучения система упражнений, включающая в себя типы упражнений, их расположение, количество, форму и место выполнения.

Ключевые слова: аудирование, бакалавриат, практический курс перевода, двусторонний последовательный перевод, китайский язык, русский язык, аудиовизуальные средства обучения, система упражнений.

Аналізуючи тенденції розвитку технології навчання перекладу, не можна не помітити все більшого застосування різних аудіовізуальних засобів у навчальному процесі для формування професійної компетенції майбутнього перекладача. На думку А. Н. Щукіна, вони є ефективним джерелом підвищення якості навчання завдяки їхній яскравості, виразності та інформаційної насиченості зорово-слухових образів, що відтворюють реальні ситуації міжкультурного спілкування [4, с. 236]. Окрім цього, завдяки їм, так само реалізується дидактичний принцип наочності, відбувається одночасна індивідуалізація навчання і масовість в охопленні учнями. Застосування таких засобів навчання дозволяє заповнити відсутність мовного середовища, що є важливим чинником для успішного опанування всіма необхідними перекладацькими навичками і вміннями студентами, які не мають можливості виїзду на мовне стажування.

Теорія інформації передбачає врахування каналу надходження інформації та поділяє аудіовізуальні засоби на слухові (фонограми), зорові (відеограми) і зорово-слухові (відеофонограми). Вищезгадані засоби навчання, як вірно описує їх А. Н. Щукін, можуть бути навчальними (містити спеціально відібрану інформацію) і не-навчальними, що залучаються в якості навчальних матеріалів [4, с. 236]. Для щоденного використання найбільш зручними, на нашу думку, є саме слухові аудіовізуальні навчальні засоби, під якими розуміємо аудіозапис на CD диск або флеш-носій для стандартного магнітофона, що вимагає

мінімальної технічної підготовки викладача і використовується при відсутності лінгафонних класів та інших засобів мультимедіа.

Відзначимо, що ми згодні з позицією Н. Д. Гальскова та Н. І. Гез, що, незважаючи на значну кількість досліджень, присвячених аудіюванню, і на наявність у вищій школі навчальних комплексів, до складу яких входять фонозаписи, а також багато інших технічних засобів, дана форма навчання залишається поки що недостатньо розвиненою [2, с. 161].

У нашому випадку, в процесі викладання практичного курсу перекладу китайської мови на старших курсах (3 – 4 курс бакалаврату), було виявлено, що саме аудіювання в поєднанні з різними вправами на двосторонній послідовний переклад, незважаючи на відносно значиму витратність часу (в середньому 40 – 55 хвилин від 1 години 30 хвилин заняття), має величезну ефективність у підготовці до усної перекладацької практики і вимагає більшої частотності пред'явлення, бажано, на кожному занятті. Також, даний вид професійної діяльності часто виноситься як одне із завдань на державному атестаційному іспиті [5].

Аудіювання само по собі є складною рецептивною мисленнєво-мнемонічною діяльністю, пов'язаною зі сприйняттям, розумінням та активної переробкою інформації, що міститься в усному мовному повідомленні [2, с. 161]. Навчання аудіюванню передбачає виконання учнями вправ на формування загальних аудитивних навичок, мовних вправ і подальшу навчальну роботу з аудіотекстом [3, с. 58]. У разі навчання двостороннього перекладу, потрібна ще й мобілізація навичок постійного перемикавання, бо двосторонній переклад означає ситуацію, коли один і той же перекладач перекладає всі виступи і з іноземної мови на рідну, і з рідної на іноземну [1, с. 13]. Як зазначають російські науковці в галузі теорії перекладу, наприклад, І. С. Алексєєва, на російському ринку перекладу переважає попит саме на двосторонній послідовний переклад, тому значимість цього перекладацького досвіду неможна недооцінити.

На заняттях з практичного курсу перекладу китайської мови, найбільш плідними зарекомендували себе аудіозаписи та інші навчальні матеріали з сайту chinesepod.com. Даний сайт надає інформацію китайською та англійською мовами, є загальнодоступним і безкоштовним, а також постійно оновлюваним ресурсом аудіовізуальних засобів навчання китайської мови. На сайті представлені аудіозаписи діалогів, тематика яких вкрай різноманітна - від побутової та особистісної до професійної та бізнес. Присутні відео, аудіо розбір діалогів, можливе скачування файлу аудіотекста з підбіркою нової лексики, лексики з даної тематики, вправ і речень, які можуть використовуватися для перекладу. Ці матеріали збагачують концептуальний рівень інформації учнів і дозволяють використовувати їх як опори сприйняття, супроводжувані навиком імовірнісного прогнозування.

У процесі попередньої підготовки до навчання двостороннього послідовного перекладу з китайської на російську мову і навпаки, учням пропонується активізувати власний лексичний та граматичний запас шляхом самостійного вивчення нової лексики та диференціювання її застосування.

Під час заняття, аудіодіалог китайською мовою надається для прослуховування одноразово або дворазово. Після першого прослуховування, викладач опитує учнів з метою з'ясування рівня сприйняття та розуміння інформації, наприклад, 你明白了百分之多少? Nǐ míngbáile bǎifēnzhī duōshǎo? – Скільки ви зрозуміли у відсотках? Таким чином, ті, хто слухає, самі можуть визначити відсоток розпізнання комунікативного плану висловлювання, а викладач вирішує, чи потрібно повторне пред'явлення аудіоматеріалу.

Як ми вже згадували, теми діалогів можуть варіюватися. Тим не менш, вдалим, на наш погляд, є поєднання теми діалогу з тематикою перекладного в продовженні навчального заняття письмового тексту. Тоді з самого початку прослуховування можна визначити ситуацію (де, коли, за яких умов відбувається спілкування), подумки дати коротку характеристику учасникам спілкування (стать, вік, соціальний статус), що дозволить здійснити при перекладі передачу особисто-важливих відносин, стилю мови, форм вираження

ввічливості в залежності від ситуації спілкування і соціального статусу учасників комунікації.

Наступним етапом кожному студенту, пропонується перевести значний відрізок аудіотексту – одну або декілька фраз – з китайської на російську мову. В ході відповіді студент повинен продемонструвати навички усного послідовного перекладу, перебуваючи у навчальній ситуації, що розглядається як модель реального спілкування. Перевагою аудіодіалогов *chinesepod* є наявність супутніх шумових ефектів, що дозволяють повністю зануритися в обстановку, що відбувається на момент аудіодіалогу.

Під час виконання цього завдання, студент застосовує такі теоретичні знання: послідовний переклад – це один з видів усного перекладу, при якому мовець час від часу робить у промові паузи, необхідні перекладачеві для перекладу сказаного. У навчальній ситуації викладач натискає на кнопку паузи і розраховує необхідний час для перекладу. Ці паузи, як правило, невеликі, бо професійний перекладач зазвичай вже під час звучання мови формулює переклад і під час паузи вимовляє його.

Якщо слухачеві не вдалося сприйняти інформацію з першого разу, йому потрібно попросити викладача повторити репліку (перший раз повторення фрази відбувається за допомогою запису, при необхідності викладач повторює фразу ще раз в уповільненому темпі). Темп мовлення визначає швидкість і точність розуміння учнем інформації, що є суто особистісним процесом в навчанні при прагненні викладача, тим не менш, адаптувати слухають до середнього і високого темпу мовлення.

Якщо в перекладі допущена помилка, в наступному відрізку студенту слід повторити неправильно поняті фрази або спотворену прецизійну інформацію, яка становить особливу небезпеку (дати, цифри, прізвища, назви фірм, географічні найменування). Для більш точного перекладу слухачеві дозволяється, застосувавши навички скоропису, по ходу прослуховування записувати ключові слова, цифри, назви та інше, і в процесі відповіді використовувати ці записи. Під час прослуховування, викладач також звертає

увагу студентів на модальність висловлювання, що забезпечує адекватний переклад з точки зору відтворення подій у часі.

Якщо учню не вдалося сприйняти інформацію в повному обсязі, рекомендується передати тільки суть висловлювання.

Після того, як аудіотекст був повністю переведений на російську мову, він ще раз пропонується слухачам для запам'ятовування, а потім відбувається зворотний переклад аудіотексту з російської мови на китайську.

Якщо учню не вдається відтворити оригінальний текст аудіодіалогу, рекомендується використовувати свої альтернативні знання лексики та граматики для передачі суті висловлювання на китайську мову.

В обох випадках, переклад рекомендується пред'являти від першої особи, як у реальній ситуації комунікації.

Останньою вправою є власне усний двосторонній послідовний переклад тексту аудіювання на слух з китайської на російську мову і з російської на китайську. Текст зачитується повністю викладачем при відсутності носія мови на кафедрі, за наявності, бажано залучити його для озвучування відрізків китайською мовою. Приклад переробленого тексту аудіодіалога з джерела chinesePod:

Тема: Співбесіда при прийомі на роботу/ 面会 miànhuì

A: Пане Лян, відрекомендуйтеся, будь ласка.

B: 首先非常感谢您给我这次面试机会。我的专业是销售，毕业后也一直做销售。Shǒuxiān fēicháng gǎnxiè nín gěi wǒ zhè cì miànshì jīhuì。Wǒ dezhūānyè shì xiāoshòu, bìyè hòu yě yīzhí zuò xiāoshòu.

A: Як ви думаєте, в чому полягають ваші сильні сторони?

B: 可以承受压力。Kěyǐchéngshòuyālì.

A: Які у вас є недоліки?

B: 好像，没有严重的缺点。Hǎoxiàng, méiyǒuyánzhòngdequēdiǎn.

A: Які у вас інтереси і хобі?

B: 我最喜欢打篮球。Wǒzuìxǐhuāndǎlánqiú.

А: Як ви думаєте, чому ми повинні обрати саме вас?

В: 我有丰富的工作经验，可以马上开始工作。

Wǒyǒufēngfùdegōngzuòjīngyàn, kěyǐmǎshàngkāishǐgōngzuò.

Для закріплення матеріалу, студентам до наступного заняття пропонується саме аудіозапис для прослуховування, текст і всі доступні на сайті chinesepod.com матеріали (викладач може робити e-mail розсилку матеріалу, створити групу для розповсюдження матеріалу аудіювання в соціальній мережі, надати веб-посилання на матеріал на самому сайті або використовувати будь-який інший метод популяризації).

Таким чином, представляється можливим зробити висновок про те, що продумана організація аудіювання в процесі навчання двостороннього послідовного перекладу дозволяє направити увагу учнів на ті моменти, які допоможуть їм у їх майбутній професійній перекладацькій діяльності. Максимальна опора на попередній мовний та перекладацький досвід, різноманітність способів пред'явлення аудіоматеріалу і виконання перекладу з китайської мови на російську і навпаки, сприяє успішному та ефективному придбанню перекладацьких знань, навичок і вмінь. Хотілося б також відзначити, що наш досвід викладання практичного курсу перекладу китайської мови показав активний інтерес, симпатію і прояв особистої ініціативи у всієї учнівської аудиторії до вищевказаних аудіовізуальних засобів і способів навчання, як на очному, так і на очно-заочному відділенні.

Література

1. **Алексеева И. С.** Введение в переводовведение: учеб.пособие для студ. филол. и лингв. фак. высш. учеб. заведений / И. С. Алексеева. – СПб. : Филологический факультет СПбГУ; М. : Издательский центр «Академия», 2004. – 352 с.

2. **Гальскова Н. Д., Гез Н. И.** Теория обучения иностранным языкам: Лингводидактика и методика: Учеб.пособие для студ. лингв. ун-тов и фак. ин.

яз. высш. пед. учеб. заведений. – М. : Издательский центр «Академия», 2004. – 336 с.

3. **Настольная** книга преподавателя иностранного языка: Справ. пособие / Е. А. Маслыко, П. К. Бабинская, А. Ф. Будько, С. И. Петрова. – 8-е изд., стер. – Мн. : Высш. шк., 2003. – 522 с.

4. **Щукин, А. Н.** Обучение иностранным языкам: Теория и практика: Учебное пособие для преподавателей и студентов. 2-е изд., испр. и доп. – М. : Филоматис, 2006. – 480 с.

5. **Хафизова О. И., Шаламова О. О.** Учебно-методическое пособие по подготовке к государственному междисциплинарному экзамену по дисциплине: «Теория и практика перевода основного иностранного языка» (для студентов кафедры китайского языка ДО, ОЗО ФВЯ) / О. И. Хафизова, О. О. Шаламова, – Изд-во ДВГГУ, Хабаровск, 2012. – 44 с.

Rukavishnikova O. I.

Special Features of Audio Listening for Teaching Bilateral Consecutive Translation in a Pair of Chinese and Russian Languages

This article highlights the specifics of audio listening in the course of discipline "Practical course of translation of the first foreign language (Chinese)" to prepare bachelors for their major 022900 (031202.65) "Translation and translation theory" (Chinese). The goal of such audio listening is to train bilateral consecutive interpreting.

In this paper we describe new approaches and methods, associated with the creation of the most realistic conditions for the implementation of professional work of the future translator and using modern technology. We give a detailed review of audiovisual training resources, designed for visual, auditory and visual-auditory perception of the information provided in the original language and following recoding and relaying in the target language. Also, we consider successful training exercise system, which includes the types of exercise, their location, number, shape, and place of fulfillment.

Keywords: audio listening, bachelor, practical course of translation, bilateral consecutive translation, Chinese, Russian, audiovisual means of teaching, exercise system.

Відомості про автора:

Рукавішнікова Ольга Ільдосівна – кандидат філологічних наук, доцент кафедри східних мов факультету сходознавства та історії ФДБОЗ ВПО «Далекосхідний державний гуманітарний університет» (м. Хабаровськ, Хабаровський край, Російська федерація). Наукові інтереси: антропоцентрическая типологія мови, психолінгвістика, лінгвокультурологія, міжкультурна комунікація, професійне навчання.

Стаття надійшла до редакції 16.04.2015 р.

Прийнято до друку 26.06.2015 р.

Рецензент – д. п. н., проф. Караман О. Л.